

cumhuriyet döneminde azınlık milletvekilleri

RIFAT N. BALİ

Azınlık nüfusunun son derece azaldığı bir ortamda siyasi partiler için azınlık adaylarında aranacak tek vasıf, "Türkiye Cumhuriyeti'nin tanıtımına katkıda bulunması" olmaktadır. Bu nitelikteki adayların sahip olmaları gereken bir diğer asgari özellik ise geçmişte cereyan eden ve azınlıkların mağdur oldukları olayları dile getirecek muhalif bir kimliğe sahip olmamalarıdır.

Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un 14 Nisan 2009 tarihinde Harp Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı yıllık değerlendirme konuşmasında metin dışına çıkarak "Azınlıklardan milletvekili olamıyor deniliyor. Ama onu bize değil siyasi partilere sormak lazım. Aday niye

göstermiyorlar? Ama belki de haklı bir soru," demesi medyada yankı yaratmayacaktı. Bu lakayt tavrın tek istisnası *Agos* ve *Radikal İki* gazeteleri yazarı Prof. Baskın Oran'ın, görüşüne başvurulması üzerine, "Azınlıkların neden siyasete katılmadığının suçunu siyasi partilere atıyor.

O zaman ben de 'orduda neden hiç [azınlık] mensubu yok' diye sorarım. 1940'larda çıkartılan bir yasayla Türk ırkına mensup olmayan kimse ordu mensubu olamaz," demesi olacaktı.² Org. İlker Başbuğ'un milletvekilleri arasında neden hiçbir gayrimüslim Türk yurttaşının yer almadığı sorununun siyasi partilere tevcih edilmesi gerektiği beyanının sebebini anlamak için siyasi partiler-azınlıklar ilişkisini incelemek gereklidir.

"AZINLIK MİLLETVEKİLLERİ" KONUSUNUN GÜNDEME GELMESİ

Gayrimüslim Türk yurttaşları hem tek parti döneminde, hem de çokpartili demokrasi döneminde TBMM'de temsil edileceklerdi. Tek parti döneminde CHF'nin azınlıklara karşı dışlayıcı ve ayrımcı siyaseti yüzünden partiye üye olmayacak, TBMM'de bağımsız milletvekili olarak bulunacak ve karar verici organlarda yer almayacaklardı. Gayrimüslim yurttaşlar çokpartili siyasi hayatın başladığı 1945 yılından siyasi hayatın inkıtaya uğradığı 27 Mayıs 1960 tarihine kadar TBMM'de temsil edilecek, 27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra Kurucu Meclis'te de Devlet Başkanı temsilcisi olarak yer alacaklardı. Ancak Kurucu Meclis'ten sonra 34 yıl boyunca TBMM'de herhangi bir gayrimüslim



1943-1946
dönemi
milletvekillerinden
Avram Galanti
Bodrumlu.

milletvekiline rastlanamayacaktı. Gayrimüslim yurttaşların mecliste yer almamaları 1987-88 yıllarında gündeme gelecekti. *Milliyet* gazetesi yazarı Yılmaz Çetiner 1987 yılında, milletvekili seçimlerinin 110. yıldönümünü ele alan yazısında 1961 yılına kadar azınlık milletvekillerinin TBMM'de mevcut olduğuna dikkati çekerek



Özal'a, "Türkiye mozaigini temsil eden azınlıklar parlamentoya girme- li" teklifinde bulunacaktı. Sabancı bu görüşmeden yedi yıl sonra *Tempo* dergisi muhabirine Başbakan Özal'ın bu teklifine nasıl cevap verdiğini şöyle anlatacaktı: "Geç vakit olması- na rağmen, Turgut Bey meseleye ya- pıştı, uzun uzun konuştuk kendisiyle.



Bu cevap üzerine Sabancı Devlet Ba- kanı Adnan Kahveci'ye meseleyi aç- cak ve daha sonra Başbakan Özal'a yolladığı bir mektupta, "Ermeni, Rum ve Yahudi cemaatlerine mensup bazı itibarlı kişiler"e milletvekilliği, büyü- kelçilik, fahri doktora payeleri ve- rilmesinin ve bazı derneklerin onur başkanlıklarına tayin edilmelerinin



1950-1954 dönemi Demokrat Parti milletvekillerinden Ahiya Moshos.

1950-1960 dönemi DP milletvekillerinden Aleksandros Hacopulos.

1961 kurucu meclis devlet başkanı temsilcisi Hermine Agavni Kalustyan.

Gayrimüslim Türk yurttaşları hem tek parti döneminde, hem de çokpartili demokrasi döneminde TBMM'de temsil edileceklerdi. Tek parti döneminde CHF'nin azınlıklara karşı dışlayıcı ve ayrımcı siyaseti yüzünden partiye üye olmayacak, TBMM'de bağımsız milletvekili olarak bulunacak ve karar verici organlarda yer almayacaklardı.

azınlıkların yeniden TBMM'de temsil edilmelerini isteyecek ve gerekçesini şöyle açıklayacaktı:

"Dışa açıldığımız, açılmaya mecbur da olduğumuz Doğu'ya, Batı'ya bağ- lantılar kurduğumuz şu günler; güç- lü ve haklı Türkiye'yi (sembolik de olsa) seçilecek gayri müslim millet- vekilleri, Ermenilerin yalancılığını, Rumların şımarıklığını, Wall Street'e herhangi bir menfaatimizi daha inan- dırıcı, daha sempatik ortaya koymaz mı? Hiç değilse birer milletvekili di- yoruz. Fazla değil!"³

SAKIP SABANCI'NIN TEKLİFİ

Bu yazıdan sadece üç ay sonra, 1988 yılının şubat ayında, ünlü sanayici Sakıp Sabancı Başbakan Turgut Özal ile yaptığı bir görüşme sırasında Yıl- maz Çetiner'in görüşüne paralel bir görüş dile getirecek ve Başbakan



'Haklısın, buna bakalım' dedi. Hatta ben dedim ki, 'Tanrı sana deseydi ki, Turgut bey dile benden ne dilerse, ne isterdin? Bak düşün' dedim, 'ne istiyorsan Tanrı hepsini verdi. 280 tane parlamenter, koalisyonuz hükümet. Bu işi sen yapabilirsin' dedim. 'Bu fırsatı kullan, 10 kişiyi bunun içi- ne koy'. Etkilendi. Sonra, 'bunu Ad- nan beyle (Kahveci) konuş' dedi."⁴



1950-1954 dönemi Demokrat Parti milletvekillerinden Andre Vahram Bayar.

1946-1954 dönemi Demokrat Parti milletvekillerinden Salamon Adato.

Türkiye Cumhuriyeti'nin dış ülkeler- de tanıtımı açısından faydalı olaca- ğını belirtecekti. Sabancı mektubuna kimlere paye verilmesi gerektiğini belirten bir isim listesi de ekleyecek- ti. Bu liste şöyleydi:

Ermeni cemaatinden: Karabet Arman (tıp doktoru), Ara Kuyumcuyan (işa- damı), Garo Mafyan (müzisyen), Ma-

sis Balyan (sanayici), Berç Sakayan (sanayici), Pars Tuğlacı (dil uzmanı), Arman Manukyan (iktisat profesörü), Bedros Turabik (tıp doktoru), Nişan Nişanyan (tıp doktoru), Raffi Portakal (antika ve sanat uzmanı).

Rum cemaatinden: Turgut Erenerol.⁵

Yahudi cemaatinden: Vitali Hakko (sanayici), Jak Kamhi (sanayici), Eli Acıman (Manajans Reklamcılık Başkanı), Sami Kohen (gazeteci), Eli Bur-la (işadamı).

Sabancı, *Tempo* dergisi muhabinine bu teklifinin temelini şöyle açıklıyordu: "Bugünlerde çok güncel ama,

aslında tam 32 senedir gündemimizde AT ve Gümrük Birliği. Burada, icapları yaptırmayı beceremiyoruz. Demek ki, eğitimimiz, kültürümüz, stratejilerimiz, ikna edici metodlarımız tamam değil. Bir tarihte, Sayın Büyükelçi Şükrü Elekdağ'ın Washington'daki evinde bir davete katılmıştım. Birçok Amerikalı kongre üyesi vardı. Konuşma esnasında ben diyorum ki, niçin peşin hükümlüsünüz. Kıbrıs'ta sanki biz işgalciyiz, onlar haklı biz haksız, Ermeni meselelerinde yine tek yanlılar. Bu neden böyle oluyor? Adamlar dediler ki, 'Sabancı, bu memlekette beğen veya beğenme bazı ehemmiyetli kriterler var. Bunlardan biri, Rum'un veya Ermeni'nin oyu var kardeşim. Size nazaran daha fazla oyu var. Onlar bize maddi kaynak veriyor, paraları var, gücü var. Sizde o da yok. Bu ikisi olmadığı için sizle yürümez. Biz sizi dinlerken zaten yeterince sıcak değiliz, bu meseleden etkilenmişiz...' Ermeni meselesini veya Kıbrıs işini ben anlatırken hayalimden geçiyordu ki, ah şurada azınlıklardan birileri olsa, onlar bizim parlamenterlerimiz deseydik. Bunu konuşurken bir Ermeni milletvekilimiz olsa yanımızda, daha dikkatli dinlerlerdi bizi."⁶

SAKIP SABANCI'NIN TEKLİFİNE TEPKİLER

Sabancı'nın bu mektubu üzerine Devlet Bakanı Adnan Kahveci Sabancı'nın hazırladığı milletvekili adayları listesinde ismi yer alan ünlü işadamı İshak Alaton'u arayıp fikrini soracaktı. Alaton, Sakip Sabancı'nın fikrini paylaştığını, desteklediğini, ancak aday olmayacağını söyleyecek ve nedenini şöyle açıklayacaktı: "Aday olmak istemedim, çünkü bu işi yapacak daha enerjik gençler var. Mozağin farklı renklerinin parlamentoya girmesi fikrini alkışlıyorum, çok da önemli buluyorum. Zaten parlamentoya 50 yaşın üzerindeki insanları götürmek lazım. Ben ve benim gibilerin deneyimlerinden danışman olarak yararlanılabilir. Türkiye'de azınlıklar milletvekili hatta bakan olabilir. Olmalı. Toplum da buna hazır olmalı. Bence hazır da..."

Siyasi parti liderlerinin, azınlıkların milletvekili olmaları hakkında 1995 yılındaki beyanatları¹³

Mesut Yılmaz, ANAP Genel Başkanı:

Azınlıklar şeklinde nitelediğiniz vatandaşlarımız, çoğunluğu İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizde oturan Ermeni, Rum, Yahudi asıllı vatandaşlarımız ise, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak farklı görüşmelerini doğru bulmam. Bu şahsi bir tercih meselesidir. Siyasete atılmayı arzu eden her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, bizce bu katılımında bulunmalıdır.

Mustafa Timisi, SHP Genel

Sekreteri: Onlar bizim yurttaşlarımız.

Siyaset yapma özgürlükleri var. Siyasi partilere üye olabilir ve bu konuda mücadele verebilirler. Hiçbir siyasi partinin de onları engelleyen tutumları olduğunu düşünmüyorum. Bizim belediye meclislerimizde, demokratik yarışa girip kazanan birkaç kişi biliyorum. Siyasi mücadele özveri istiyor. Azınlıklar; kendilerini, enerjilerini başka alanlarda değerlendiriyorlar. "Oy potansiyelimiz yok" kaygısına kapılmalarını da doğru bulmuyorum. Çalışmalarına bağlı olarak seçilme şansları herkes kadar vardır. İmaj olarak ise, Türkiye'nin böyle bir ihtiyacının olduğunu düşünmüyorum. Bizim parlamentomuzda azınlık milletvekili var diye bir imaja gereksinimimiz yok. Demokratik ve yasal haklarımız var mı yok mu bu önemli ki, o da var. Avrupa'da bizim vatandaşlarımız belirli bölgelerin içerisine hapsedilmiş olarak oturuyorlar.

Rıza Ulucak, RP Genel Başkan

Yardımcısı: Önce şunu belirtmek lazım, bazı hadiseler azınlıkları azaltmıştır. Bugün toplansanız sayıları 100 bin kişiyi bulmaz. Siyasete müstakim girmeleri de mümkündür ama sayı açısından bu mümkün gözükmemektedir. Siyasete girmelerinde bir mani yoktur ama sayıları itibarıyla başka

yönlere yönelmektedirler. Ticaret sahalarını azınlıklar yönetmektedir. Resmî şekilde değil ama fiyatları onlar tayin etmektedir. O bakımdan belki milletvekilliğini önemsemiyor da olabilirler. Sayıları az ve heves etmemiş olacaklar. Milletvekili olup da ne olacak? Bir maaşa talim edecekler. Bunu düşmanlık diye söylemiyorum, yanılabilirim, ama yanılmadığımı sanıyorum, Türkiye'nin kaymağını onlar yemektedir. Biz onları asla dışlamış değiliz. Bize göre bir mahzur yok ama bu seçilmeye yeter mi yetmez mi, orasını bilemem tabii.

Sümer Oral, DYP Genel Başkan

Yardımcısı: Türkiye'de mevcut seçim kanunları var. Milletvekilleri buna göre seçiliyor. Azınlıkların bu anlamda yolunu kapayan bir engel yok. Parlamentoda olmalarını normal karşılarım ama onların kişisel tercihleri şu an için bu değil gibi görünüyor. Biliniyor ki, Türkiye'de bu yol açık. O nedenle, olmaları Türkiye'nin imajı açısından bir şey değiştirmez.

Rıza Müftüoğlu, MHP Genel

Başkan Yardımcısı: Bugüne kadar yapılan 4 Anayasanın seçimleri düzenleyen maddelerinde Lozan Antlaşması ile vurgulanan azınlıklarla Türk vatandaşları arasında hiçbir hususta ayırım veya kısıtlama olmamıştır. Bu sebeple parlamentoda 1960 sonrasındaki yıllarda hiçbir azınlık milletvekili olmaması bu kesimin bence siyasete soğuk bakmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de partilerde uygun görülen ve takdir edilen her aday milliyet farkı gözetmeksizin oy alabilirler. Partilerde hiç görev almayan vatandaş grubumuz varsa onların da siyasete girmesi Türk siyasetine daha çok katkıda bulunur ve siyasetimiz daha da renklenir.¹⁴

Sabancı'nın teklif ettiği isimlerden bir diğeri olan ünlü antika uzmanı ve Portakal Müzayede Evi sahibi Raffi Portakal da adaylığı düşünmediğini şu sözlerle açıklayacaktı: "Ülkenin realitesi böyle olabilir ancak Sakıp Bey böyle düşünüyor diye Raffi Portakal'ın da böyle düşünmesi beklenemez. Böyle bir olayın içinde

düşünülmem beni onurlandırır, hoş bir şey ama ben kendimi ayrıcalıklı hissetmiyorum, kendimi bu ülkede başka bir statüde görmüyorum. Görev bu ülkedeki diğer insanlara ne kadar düşüyorsa, bana da o kadar düşüyor. Hissettiğim zaman siyasetin içinde olurum. Kendimi azınlık olarak görmüyorum..."⁷

Sabancı'nın bu teklifi hiçbir zaman yürürlüğü girmeyecekti. Sabancı, hatıratında fikrinin tatbik edilmemesinin nedeni olarak Adnan Kahveci'nin bir trafik kazasında hayatını kaybetmesinden sonra hiç kimsenin bu projeye ilgilenmemiş olmasını gösterecekti.⁸

MİLLETVEKİLİ ADI SOYADI	MEZHEBİ	SEÇİLDİĞİ SİYASİ PARTİ	GÖREV YAPTIĞI DÖNEM
Berç Türker (Keresteci)	Ermeni	Bağımsız	1 Mart 1935 - 5 Ağustos 1946 V-VI-VII Dönem
Nikola Taptas	Rum	Bağımsız	1 Mart 1935 - 8 Mart 1943 V ve VI Dönem
Abravaya Marmaralı	Musevi	Bağımsız	1 Mart 1935 - 8 Mart 1943 V ve VI Dönem
Mihal Kayaoğlu	Rum	Bağımsız	8 Mart 1943 - 5 Ağustos 1946 VII Dönem
Istamat Zihni Özdamar	Türk Ortodoks	Bağımsız	1 Mart 1935 - 5 Ağustos 1946 V-VI-VII Dönem
Avram Galanti Bodrumlu	Musevi	Bağımsız	8 Mart 1943 - 5 Ağustos 1946 VII Dönem
Nikola Fakaçelli	Rum	CHP	5 Ağustos 1946 - 22 Mayıs 1950 VIII Dönem
Vasil Konos	Rum	CHP	VIII Dönem. TBMM'ye katılmadan istifa etti.
Salamon Adato	Musevi	DP	5 Ağustos 1946 - 3 Nisan 1954 VIII ve IX Dönem
Ahilya Moshos	Rum	DP	22 Mayıs 1950 - 14 Mayıs 1954 IX Dönem
Andre Vahram Bayar	Ermeni	DP	22 Mayıs 1950 - 14 Mayıs 1954 IX Dönem
Aleksandros Hacopulos	Rum	DP	22 Mayıs 1950 - 27 Mayıs 1960 X ve XI Dönem
Zakar Tarver	Ermeni	DP	14 Mayıs 1954 - 27 Mayıs 1960 X ve XI Dönem
Hanri Soryano	Musevi	DP	14 Mayıs 1954 - 1 Kasım 1957 X Dönem
Yusuf Salman	Musevi	DP	1 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960 XI Dönem
İzak Altabev	Musevi	DP	1 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960 XI Dönem
Hristaki Yoannidis	Rum	DP	1 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960 XI Dönem
Mıgırdiç Şellefyan	Ermeni	DP	1 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960 XI Dönem
Erol Dilek	Musevi	Kurucu Meclis Devlet Başkanı Temsilcisi	6 Ocak - 25 Ekim 1961
Hermine Agavni Kalustyan	Ermeni	Kurucu Meclis Devlet Başkanı Temsilcisi	5 Ocak - 25 Ekim 1961
Kaludi Laskari	Rum	Kurucu Meclis Devlet Başkanı Temsilcisi	6 Ocak - 25 Ekim 1961
Berç Sahak Turan	Ermeni	Cumhuriyet Senatosu Üyesi	15 Ekim 1961 - 7 Haziran 1964
Cefi Jozef Kamhi	Musevi	DYP sonra DTP	8 Ocak 1996 - 18 Nisan 1999 XX Dönem

CEFİ KAMHI'NİN MİLLETVEKİLİ SEÇİLMESİ

Gayrimüslim yurttaşlarının 1961 yılında Kurucu Meclis'te temsil edilmelerinden sonra yeniden meclise seçilmeleri için 1995 yılını beklemek lazımdı. 24 Aralık 1995 milletvekili genel seçimlerinin arifesinde DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in talebi üzerine, İspanya'dan kovulan Sefarad Yahudilerinin Osmanlı topraklarına göç etmelerinin 500.

1995 genel seçimlerinde rastlanacak bir diğer azınlık adayı ise kısa ömürlü Yeni Demokrasi Hareketi'nin İstanbul adayları arasında yer alan ancak seçilemeyen Yahudi asıllı işadama Mario Rodrik olacaktı.⁹

CEFİ KAMHI'DEN SONRAKİ YILLARDA DURUM

Cefi Kamhi'nin görev süresinin sona ermesinden sonra TBMM'de bir daha herhangi bir gayrimüslim Türk yurt-

semtlerin (örneğin Bakırköy ve Şişli) yerel yönetimlerinde rastlanmakta.

SONUÇ

Azınlıkların siyasi partiler tarafından aday gösterilmelerinin yegâne sebebi nüfuslarının azlığından dolayı yeterli oy tabanına sahip olmamalarıdır. Azınlıkların TBMM'de temsil edilebilmeleri için siyasi partilerin onları seçilme şansı yüksek olan bir bölgeden ve sıradan aday gösterme-

Sabancı, Devlet Bakanı Adnan Kahveci'ye meseleyi açacak ve daha sonra Başbakan Özal'a yolladığı bir mektupta, "Ermeni, Rum ve Yahudi cemaatlerine mensup bazı itibarlı kişiler"e milletvekilliği, büyükelçilik, fahri doktora payeleri verilmesinin ve bazı derneklerin onur başkanlıklarına tayin edilmelerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin dış ülkelerde tanıtımı açısından faydalı olacağını belirtecekti.

yıldönümünü 1992 yılında kutlamak için kurulan 500. Yıl Vakfı Başkanı ünlü sanayici Jak Kamhi'nin oğlu Cefi Kamhi DYP'den İstanbul milletvekili adayı gösterilecek ve seçilecekti. Cefi Kamhi'nin aday gösterilmesindeki en önemli sebep, 500. Yıl Vakfı Başkanı Jak Kamhi'nin Amerikan Yahudi kuruluşlarıyla teşriki mesai edip Birleşik Amerika Kongresi'nin ve Temsilciler Meclisi'nin Yahudi asıllı üyeleri nezdinde yaptığı lobi faaliyetleri sonucunda her yıl Birleşik Amerika Kongresi'ne sunulan "24 Nisan gününün Ermeni soykırımını anma günü olarak kabul edilmesi"ni teklif eden karar tasarılarını başarıyla engellemiş olmasıydı. 24 Aralık

taşına rastlanmayacaktır. İleriki yılların seçimlerinde aday listelerinde azınlıklara yer vermekte en çok heves edecek olan siyasi parti sosyalist görüşlü Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) olacak, ancak hiçbir aday seçilemeyecekti.¹⁰ Bu durum nedeniyle İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Semra Somersan TBMM'de azınlıklar için kota konulmasını talep edecekti.¹¹ 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde ise Süryani asıllı Gebro Tokgöz CHP'nin Mardin listesinden, Ermeni asıllı Efrim Bağ ise DP'den aday gösterilecek, ancak onlar da seçilemeyeceklerdi.¹² Günümüzde azınlıklara sadece nüfus açısından yoğun olarak yaşadıkları

leri şarttır. Bunun yapılabilmesi için o azınlık adayının ya önemli sayıda bir seçmen kitlesinin oylarını çekmesi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin "çokkültürlü, çokdinli, hoşgörülü bir toplum olduğu"nu ve dolayısıyla "yabancı mihrakların Türkiye'ye yönelttikleri soykırım suçlamalarının yersiz olduğunu" kanıtlama amacına uygun faaliyetlerde bulunması şarttır. Dolayısıyla azınlık nüfusunun son derece azaldığı bir ortamda siyasi partiler için azınlık adaylarında aranacak tek vasıf "Türkiye Cumhuriyeti'nin tanıtımına katkıda bulunması" olmaktadır. Cefi Kamhi'nin milletvekilliği ve Sakıp Sabancı'nın teklifi bu gerçeği kanıtlamakta. Bu nitelikteki adayların sahip olmaları gereken bir diğer asgari özellik, geçmişte cereyan eden ve azınlıkların mağdur oldukları olayları dile getirecek muhalif bir kimliğe sahip olmamalarıdır. Bu vasıflara sahip olmayan adaylara kitle partileri değil, marjinal sayılabilecek bir tabana sahip siyasi partiler (örneğin ÖDP) rağbet etmekte ve de tabii ki adaylar milletvekili seçilemekteler.

DİPNOTLAR

- 1 "Org. Başbuğ açıklama yaptı", *Hürriyet*, 16 Nisan 2009. Bu yazının taslağını okuyup görüşlerini bildiren Doç. Dr. Elçin Macar'a teşekkür ederim.
- 2 "Yarım yamalak açılmıyorsa", *Birgün*, 16 Nisan 2009.
- 3 Yılmaz Çetiner, "Seçimlerin 110. yılı ve gayri Müslim milletvekilleri", *Milliyet*, 30 Kasım 1987.
- 4 Figen Akşit, "Azınlıklar Parlamento'ya...", *Tempo*, 24 Ocak 1995, Sayı 4, s. 18-24.
- 5 Turgut Erenerol Papa Eftim'in oğlu olup söz konusu tarihte Türk Ortodoks Patriği olmalıydı. Sakıp Sabancı'nın bu kişiyi "Rum cemaatinden" olarak değerlendirmesi yanlıştır, zira Erenerol kendisini Türk Ortodoks olarak tanımlamaktaydı.
- 6 Figen Akşit, "Azınlıklar Parlamento'ya...", *Tempo*, 24 Ocak 1995, Sayı 4, s. 18-24.

- 7 Figen Akşit, "Azınlıklar Parlamento'ya...", *Tempo*, 24 Ocak 1995, Sayı 4, s. 18-24.
- 8 Sakıp Sabancı, *Bıraktığım Yerden Hayatım*, Doğan Kitap, İstanbul, 2004, s. 414.
- 9 Rifat N. Balı, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Devlet'in Örnekle Vatandaşları (1950-2003)*, Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 402.
- 10 "ÖDP'nin gözü azınlık oylarında", *Yeni Yüzyıl*, 18 Mayıs 1996; "Saruhan Oluç: Azınlıklar ÖDP'de", *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1999.
- 11 Semra Somersan, "Azınlıklara Meclis'te Sandalye", *Radikal İki*, 11 Nisan 1999.
- 12 "Meclis yine 'azınlık'sız kaldı", *Radikal*, 26 Temmuz 2007.
- 13 Figen Akşit, "Azınlıklar Parlamento'ya...", *Tempo*, 24 Ocak 1995, Sayı 4, s. 18-24.
- 14 Figen Akşit, "Azınlıklar Parlamento'ya...", *Tempo*, 24 Ocak 1995, Sayı 4, s. 18-24.

RIFAT N. BALI

BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI